

en revitalisering af mediesociologien, og fordi han ser medievidenskaben som en helt central del af sociologien: »Medieteorier og -forskning bør være en smeltedigel for samfunnsvitenskaplige grundlagsproblemer. Samfunnsteori bør bety like mye for medieforskning som medieforskning bør bety for samfunnsteorien« (p.22). Eide frygter, at mediesociologien ved at indrette sig efter den offentlige debats efterspørgsel på politisk operationaliserbar viden gør sig selv til en døgnflue. Ved at glemme de »evige spørgsmål« overflødiggør mediesociologerne sig selv: deres udredninger kan snart overtages af andre embedsmænd. »Tilbage til sosiologisk teori« proklamerer Eide.

Efter en sådan grandios programmerklæring kunne man godt have frygtet et teoretisk-metodologisk skoleridt, der bragte os længere og længere bort fra noget, der har relevans for medieforskning og nyhedsformidling. Men heldigvis er Eide ikke kun teoretisk ambitiøs, han nærer også en ægte interesse for at komme til forståelse af sit genstandsfelt: nyhedsformidling. Så selvom han tager de »evige spørgsmål« op til behandling, formår han til stadighed at forbinde dem med relevante problemstillinger inden for journalistikforskningen. Eide er ikke nogen begrebsfetichist; hans tidligere virke som praktisk journalist har sikkert bidraget til hans gode blik for at gennemskue begrebers forklaringsværld.

Eide plæderer for en hermeneutisk-fænomenologisk baseret sociologi, og hans foretrukne helt er i denne sammenhæng den engelske sociolog Anthony Giddens, hvis strukturationsteori han giver en kort introduktion til. Det er især Giddens's forsøg på at komme ud over aktør-struktur modsætningen i sociologien og hans forsøg på at integrere et makro- og mikro-perspektiv, der har Eides interesse. Det skal bruges til at rekonceptualisere forholdet mellem den udøvende journalist og den institutionelle og organisatoriske kontekst. Både blandt journalister og forskere findes der fortalere for enten aktørens eller institutionernes primat: Fatalisten, der ser enhver journalistisk aktivitet som determineret af de sociale strukturer, og idealisterne, der tror den journalistiske éner kan opnå hvad som helst.

I stedet ser Eide den journalistiske institution som en struktur, der fungerer som ressource for den enkelte journalistiske aktør: Strukturen er ikke kun en begrænsning for den enkeltes udfoldelse, men stiller faktisk en række forskellige handlemuligheder til rådighed, hvilket indebærer at den enkelte aktørers handlinger og de konkrete organisatorisk-institutionelle forhold faktisk kan udvirke en forskel. Og det er gennem de enkelte aktø-

rens handlinger, at den institutionelle struktur til stadighed reproduceres som fælles kollektiv ressource. Denne teoretiske position bringer Eide i en mere nuanceret kritikposition, hvor han på den ene side kan undgå tristessen, den evindelige proklamering af tabloidisering, kommercialisering og fikcionalisering, og på den anden side kan han fastholde en afgrænsning over for en kynisk postmodernisme.

Det viser sig eksempelvis i hans behandling af »new journalism«, som han ikke ser som et opgør med den fakta-dyrkende journalistik, men i stedet ser som et forsøg på at finde en form, der giver andre typer af sociale fakta adgang til det offentlige rum. Eide ser problemer i nyere former for »new journalism«, idet de har opgivet forpligtigheden til meget grundig research og kun formmæssigt lægger sig op af det litterært journalistiske forbillede. Alternativet til den gamle fakta-form er ikke digtning, men hæderlig og grundig journalistisk efterforskning.

Når jeg trods bogens teoretiske orientering alligevel har kaldt den en grundbog i journalistik, skyldes det, at den i sin diskussion af teori er organiseret i forhold til en række basale temaer: der er et kapitel om nyhedsorganisation, et om nyhedskriterier, et om genre-mæssige konventioner, et om forholdet mellem journalist og kilder og et om fortælleformer, ideologi og samfund. I disse kapitler gennemgås meget kort nogle centrale klassikere inden for nyhedsforskningen, og man får således et godt udgangspunkt for videre læsning. Grundbogsformatet sætter også nogle begrænsninger for den teoretiske diskussion, og generelt vil jeg sige, at Eide primært får ridset nogle væsentlige problemstillinger op; de »evige« sociologiske spørgsmål bliver ikke behandlet tilbunds-gående.

Hans fortælleteoretiske diskussion hører til den svagere part. Vi kommer ikke så meget længere end til en problematisering af den omvendte trekantens-model. Han bruger en del plads på at diskutere metafor-brugen i nyheder og kalder ligefrem medierne for en »metaforernes smeltedigel«. Her havde en anknytning til ældre eller nyere metaforteorier (f.eks. Lakoff og Johnson) været en oplagt mulighed for at uddybe problemstillingen. Man kunne også have ønsket sig en diskussion af Giddens' strukturationsteori i forhold til nyere receptionsforskning. Eide taler kritisk om nyere receptionsforskning som den nye ortodoksi, men kunne Giddens's struktur-aktør tænkning ikke netop bruges til at få bedre hold på »receptionisternes« undertiden noget fritsvævende modtagere. Men Eide ønsker eksplicit ikke at gå i kast med receptionsdimensionen.

I betragtning af at der er tale om en slags grundbog på et beskedent omfang, kan disse bemærkninger kun opfattes som småindvendinger. Bogen er på norsk, men det vil være synd, hvis det begrænser dens udbredelse. Den teoretiske orientering betyder, at det ikke indholdsmæssigt giver nogen problemer; de norske eksempler er fuldt forståelige i en dansk kontekst. Bogen være hermed varmt anbefalet til alle, der underviser i nyhedsformidling og journalistik.

*Stig Hjarvard, forskningsadjunkt
Institut for film- og medievidenskab
Københavns Universitet*

Klaus Kjøller: *Den tv-skabte virkelighed. Tv-avisernes 12 historier. Borgen 1992. 163 sider. 168 kr*

Den tv-skabte virkelighed om tv-avisernes 12 historier er den seneste bog af Klaus Kjøller inden for projektet *Sprog og virkelighed*, som har kørt ved Københavns Universitet siden 1985. Der er tidligere udgivet tre andre bøger, der af forfatteren er karakteriseret som en videnskabelig afhandling, et essay og en gør-det-selv-bog. Det nyeste bidrag til serien er ikke vedføjet en tilsvarende karakteristik. Bogen indeholder heller ikke et forord, som kan hjælpe læseren med at placere bogens erkendelses- eller formidlingsinteresse. Efter at have læst forlagets pressemeddelelse og bogen som helhed er jeg stadigvæk lige vidt: hvad er det for en genre jeg står overfor, og hvem henvender den sig til?

Bogen starter meget kort med at placere sit interessefelt, der er afstukket gennem det overordnede projekt: hvordan er tv-aviserne med til at præge vores virkelighedsbillede. Det er Klaus Kjølbers hypotese, at den stadige gentagelse af bestemte fortællestrukturer er med til at fastholde et virkelighedsbillede, der gør det lettere for seeren at forstå sin omverden og dermed opnå større tryghed.

Hypotesen verificeres gennem en analyse af en række indslag i Danmarks Radios *TV-avis* og TV2's *Nyhederne* i perioden 1990/91. Gentagelsesprincippet illustreres dels ved en kategorisering af det samlede fortælleunivers inden for 12 forskellige emnebestemte historier, dels ved påpegning af, hvordan de enkelte historier inden for de forskellige kategorier er karakteriseret ved et personliggjort univers, der primært er befolket med helte og skurke. Det er der ikke så meget nybrydende i, men gennemgangen af de enkelte udvalgte eksempler er både underholdende og analytisk prægnante, og

heri ligger bogens største force – og vel også dens væsentligste ambition?

Alligevel føler jeg mig som læser snydt, for bogen gennemgår næsten udelukkende det verbalsproglige niveau i nyhedsudsendelserne – og TV er jo først og fremmest karakteriseret ved billedbrugen. Bl.a. den klassiske analyse af Seernes tv-avis viser jo, at netop billederne har en stor betydning for seernes erindring og forståelse af de enkelte indslag, og det velkendte raserianfald fra Uffe Ellemann-Jensen over at blive fotograferet nedefra viser også, hvordan kameravinkler m.v. er med til at definere aktørernes rolle som helte og skurke.

Den totalt ukommenterede udeladelse af stort set hele billedsiden i analysen er så meget mere uforståelig, som bogen i sit indledende afsnit netop tager udgangspunkt i nogle overordnede perceptionspsykologiske betragtninger over samspillet mellem sprog og bevidsthed.

Også på anden vis er bogen uklar. På den ene side lægges der vægt på, at den rituelle gentagelse er vigtig for seeren, på den anden side er de enkelte delanalyser præget af en kritisk og/eller ironisk distance, hvor forenklinger og fordrejninger af virkeligheden lægges til skue for læseren. I virkeligheden er det jo netop denne dobbeltheden, som er interessant, nemlig hvordan nyhedsjournalistikken på den ene side fremmer forståelsen uden på den anden side at sætte nuanceringen over styr.

I stedet for at forholde sig mere eksplicit til denne indre modsigelse lokaliserer Klaus Kjøller til sidst (meget kort) problemstillingen til at ligge i TV-journalisternes arbejdsvilkår, især den manglende tid og den organisatoriske/ politiske styring. Det er rigtigt, at en del af nyhedsjournalistikens problemer kan føres tilbage hertil, men problemstillingen er mere kompliceret. Bl.a. er det – udover den allerede nævnte indre modsigelse – vigtigt at være opmærksom på nyhederne som led i udviklingen af den samlede fladestruktur og nyhederne som konkurrenceparameter mellem de nationale og internationale TV-stationer (i Klaus Kjølbers bog skelnes slet ikke mellem *TV-avisen* og *TV 2s Nyhederne*), jf. fx Stig Hjarvards artikel om 'live'-tv i *MedieKultur* nr. 19.

For at få en kvalitativt bedre nyhedsjournalistik på TV foreslår Klaus Kjøller, at man skulle lade chefredaktøren udnævne af kulturministeren og skabe en direkte forbindelse med nyhedsudsendelsernes seertal og indtægter/ bevillinger. Jeg har svært ved at se, hvordan en politisk udnævnt chefredator skulle være et værn mod politisk omklaring, og hvordan en øget konkurrence om bevillinger skulle sikre en mere dybdeborende journalistik. Men et forsøg på at afklare de mediepolitiske

konsekvenser af bogens 160 siders tekstanalyse på 20 linjer kan vel heller ikke opfattes som seriøst – med mindre det er et indslag i TV-avisen.

Klaus Kjöllers vigtigste formål med sine bøger er at fremprovokere en debat om vigtige samfundsproblemer. Men ligesom nyhedsudsendelsernes indslag skal være præget af grundig research og en kritisk/nuanceret fremstilling, gælder det samme for forskernes bidrag til den samfundsmæssige debat. Det er som udtryk for en populærvidenskabelig diskurs, bogen først og fremmest har provokeret mig!

*Bo Fibiger, lektor
Institut for informations- og medievidenskab
Aarhus Universitet*

Mette Sandbye: *Det iscenesatte fotografi. Fem amerikanske fotografer: Duane Michals, Les Krims, Joel-Peter Witkin, Cindy Sherman, Eileen Cowin.* Forlaget Politisk Revy 1992, 220 s. ill., kr. 248,-.

Søren Kjørup har for nylig sat gang i en diskussion om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at der på visse pressefotos befinder sig et M, så de sagesløse læsere kan gardere sig mod at blive snydt af digetalt manipulerede billeder. Senest har han gjort rede for sin holdning i artiklen *Billedmanipulation – og den indeksikalske teori om fotografiet*, til medieforsker konferencen i Trondheim 8.-11. august 1993. I lyset af den diskussion er det en fornøjelse at få Mette Sandbyes bog *Det iscenesatte Fotografi* i hånden. Her er en bog, som bør være obligatorisk læsning for alle på den nylig startede billedjournalist uddannelse ved Danmarks Journalisthøjskole – netop fordi bogen overhovedet ikke interesserer sig for pressefotoet.

Derimod får læseren her en spændende gennemgang af fotografiet som medium for kunst med stort K, der samtidig indfører læseren i væsentlige spørgsmål om det fotografiske billedes status som sandhedsbevis i vores kulturkreds. Bogen leverer her et godt grundlag for diskussion om hele iscenesættelsesproblematikken, hvor det centrale må være, hvilken slags fotografi, der er tale om og til hvilket formål fotografiet bruges – altså en etisk diskussion.

Mette Sandbyes bog præsenterer fem nulevende amerikanske fotografer og deres værker. Det drejer sig om de to ældste Duane Michals og Les Krims, som begynder deres arbejde allerede i 60'erne og

70'erne, og om tre yngre Joel-Peter Witkin, Cindy Sherman og Eileen Cowin, der dukker op i 80'erne. Alle repræsenterer de en tendens i moderne amerikansk fotokunst, som benævnes staged photography og oversættes til det ikke særlig præcise iscenesatte fotografi. Disse fotografier er alle åbentlyse og højtråbende konstruktioner og gør brug af alle de former for billeddannelse, der er med til at skabe vores erfaringsgrundlag – både kunsthistorien og TV-soapen.

Man fristes til at give Mette Sandbye ret, når hun søger at dokumentere, at der i de fem fotografers værker ligger et socialt engagement gemt, som diverse postmoderne teoretikere ofte ser hen over. Et socialt engagement, der indebærer et frigørelsespotentiale, idet pastichen og parodien, det groteske og humoren spiller en afgørende rolle som strategi. Fotografierne provokerer således vores forestillinger om sandt og godt, fniser af etablerede myter og indeholder derved et kritisk perspektiv.

Bogen falder i fem kapitler, der hver præsenterer en af de fem udvalgte fotografer. Samtidig trækkes der i hvert kapitel en teoretisk diskussion frem på baggrund af udvalgte værker, der skal danne ramme om en forståelse af værkerne. Det hele holdes sammen af en gennemgående fotohistorisk rød tråd, der i store træk skriver en genrehistorie fra 1850 frem til nutiden.

De teoretiske diskussioner samler sig om to overordnede problemstillinger, som den historiske gennemgang danner en forståelsesramme om. Det drejer sig for det første om det iscenesatte fotografis »oprør« mod forestillingen om fotografiet som sandhedsbevis og oprør mod forsøgene på at udskille fotografiet som et særligt medie til gengivelse af en iagttagelig virkelighed uden forbindelse til andre medier og billedformer. For det andet drejer det sig om forskellige gennemspilninger af virkeligheden som ³n stor iscenesættelse, hvor vi selv deltager. De to teoretiske spor hænger selvsagt tæt sammen og her er det også, at Mette Sandbye forsøger at se de fem fotokunstneres værker, og især Cindy Shermans, som et udtryk for det hun med Nietzsche kalder aktiv nihilisme. Begrebet skal betegne en bevidst, ironisk omgang med og skabelse af værdier. Her er forestillingen om ³n samlet menneskelig identitet for alvor forladt og det er ikke noget tab. Tværtimod ligger der en mulighed for selv at blive istand til at skrive manuskriptet til de roller, man vil spille.

Det iscenesatte Fotografi er fyldt med eksempler på de omtalte kunstneres værker, så læseren får mulighed for at kigge skribenten i kortene, også selvom de små bogsider ikke yder de ofte meget store fotografier fuld retfærdighed. Det er da også

primært ifh. til den konkrete billedanalyse, at jeg på to punkter vil kritisere bogen. For det første savner jeg, at Mette Sandbye havde ofret et par sider på sit eget metodemæssige udgangspunkt for at analysere. Hvilke analytiske briller, eventuelt flere forskellige sæt, skal sættes på næsen ifh. til disse kunstfotos og hvorfor så det. For det andet har den teoretiske og kunsthistoriske tilgangsvinkel til værkerne, for mig at se, en tendens til at overskygge den konkrete billedanalyse. Mette Sandbye bliver forholdsvis hurtig færdig, hvilket gør, at man sidder tilbage med en oplevelses af, at der er mere i disse billeder, der burde tages op til analyse. Billedanalysen forbliver ofte på et rent beskrivende og præsen-terende niveau, hvilket måske hænger sammen med, at hun vil for meget på 3ⁿ gang. Min fornem-melse er i alt fald, at enten er bogen for kort til at yde de fem kunstnere og de mange billeder fuld ret-færdighed. Eller også ville det have været bedre med færre kunstnere og billeder, så muligheden for at gå mere analytisk i dybden havde været der. Tendensen til mange gentagelser af teoretiske poin-ter tyder på, at det sidste ville have været det bedste.

Men når denne kritik er afleveret, skal det samti-dig fastholdes, at bogen kan anbefales.

Hanne Bruun, Ph.d.-studerende
Institut for informations- og medievidenskab,
Aarhus Universitet

Jan Krag Jacobsen: *Interview. Kunsten at lytte og spørge*. Hans Reitzels Forlag 1993. 244 s. 248 kr.

Erfaren mand er god at gæste, hedder et godt gam-melt ordsprog. Og under læsningen af *Interview. Kunsten at lytte og spørge* er man ikke et sekund i tvivl om, at man er i selskab med en særdeles erfa-ren mand med mange interviews bag sig – og mange timers undervisningserfaring i hvordan man laver et gode interviews. En af bogens store kvaliteter. – Se blot titlen hvor 'lytte' kommer før 'spørge'. En anden stor kvalitet er at den er skrevet i et klart og ligefremt sprog med tydelige pointer og mange illustrative eksempler.

I bogen opfattes interviewet som et håndværk, men ikke kun. De fleste kan forholdsvis hurtigt lære at lave et hæderligt interview, men har man ambitioner om mere end det, ja så drejer det sig ifølge bogen lige så meget om personlig udvikling og modning, og hensigten med bogen er støtte denne proces. Ambitionen er således ikke først og fremmest at give nogle interview-tricks videre – det gør den også, men at kaste lys over så mange aspek-

ter af interview-processen som muligt. Det ændrer dog ikke ved at bogen i bund og grund er en norma-tivt funderet brugsbog: Formålet er tydeligvis at gøre læserne bevidste om hvad der spiller ind, så man kan blive i stand til lave et bedre interview.

Bogen kaster sideblikke til forskellige former for interviews, bl.a. forskningsinterviewet, den tera-peutiske samtale, politiforhøret, eksamen, ansæt-telse- og jobsamtaler. Men det forbliver sideblikke. Fokus retter sig mod medieinterviewet, og her går bogen i dybden. Interviewet defineres som en kom-munikation mellem tre parter: En spørger, en sva-rer og en tilskuer/tilhører, og der opstilles fire kriterier for det gode interview: Det skal være au-tentisk og troværdigt, det skal hænge sammen og udgøre et forløb, det skal udvikle sig, og det skal indeholde noget nyt og være relevant for tilskue-ren. Ud over en redegørelse for medieinterviewets funktioner i forhold til spørger, svarer og tilskuer, beskrives interviewets grundstrukturer (beskri-velse, argumentation, fortælling) med særlig vægt på fortællingens elementer. Men der hvor forfatte-rens erfaringer kommer tydeligst til udtryk er i tre væsentlige kapitler om henholdsvis interviewets psykologi, styringen af interviewet, og hvad man bør tænke på før og efter interviewet. Her udfoldes en række værdifulde erfaringer om interviewets psykologiske aspekter, præcist karakteriseret in-den for rammerne af en række psykoanalytiske termer, bl.a. 'overføring', 'projektion' og 'projektiv identifikation'. Og man får en lang række råd og anvisninger som kun kan gives af en der selv har siddet i situationen adskillige gange.

Men hvad der er bogens styrke, er også dens svaghed. Når bogen fx redegør for interviewets for-skellige spørgsmåltyper, sker det alene ud fra erfa-ringen – på bekostning af en mere teoretisk gennemlyst systematik. Kort sagt virker præsentation af typerne lidt hulter til bulter, og der mang-ler et teoretisk fundament der rækker ud over den umiddelbare hensigtsmæssighed. – Fx er det tyde-ligt at de forskellige spørgsmåltyper henviser til forskellige aspekter af interviewsituationen. En anden problematisk konsekvens af det rent erfarings-orienterede udgangspunkt knytter sig til eksemplerne – eller rettere analysen af dem. I mange tilfælde er eksemplernes analytiske pointe temmelig indlysende, men ikke hver gang. Og så virker den analyserende kommentar indforstået og næsten moralsk i tonen. Særlig tydeligt bliver dette i forbindelse med et – iøvrigt udmærket – læn-gere eksempel hvor en pensioneret oberst inter-viewes om det rimelige i at sende danske soldater til Bosnien-Herzegovina. Her er kommentaren bl.a. at det er lykkedes for interviewererne at lave »et